

REMISSVAR

2024-01-15

Dnr: BO 2023-0285

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Anpassning av svensk rätt till den reviderade VIS-förordningen (Ds 2023:30)

(dnr Ju2023/02300)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan den 1 januari 2020 är lag i Sverige. Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till vissa delar av promemorian som bedöms vara särskilt relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

6.4 Fotografering och fingeravtryck i ärenden om nationell visering

Förslaget innebär bl.a. att barn från sex års ålder ska vara skyldiga att lämna fingeravtryck när de ansöker om nationell visering (om det inte är fysiskt omöjligt för barnet att lämna fingeravtryck). Det är en ändring från dagens gräns på 12 år och en åldersgräns som inte är en direkt skyldighet utifrån VIS-förordningen utan något som regleras nationellt (jfr. s. 109 i promemorian).

I promemorian (s. 80 f) redogörs för tre studier som föregått den nya åldersgränsen sex år vad avser ansökan om Schengenvisering. Studierna visar bl.a. att en sänkning av åldersgränsen kan stärka förebyggandet av och kampen för barns rättigheter, t.ex. när det gäller försvunna barn och barn som är offer för människohandel.

Sänkningen av åldersgränsen till sex år vad gäller även nationell visering anses mot bakgrund av bl.a. detta vara lämplig. Barnombudsmannen konstaterar emellertid att åldersgränsen för skyldigheten att lämna fingeravtryck för kontroll mot in- och utreseförordningen (som också ska stadgas i 9 kap. 8 d § andra stycket utlänningslagen) inte ska ändras utan fortsatt vara tolv år.

Barnombudsmannen anser att det underlag som finns i promemorian inte är tillräckligt för att en bedömning ska kunna göras av om förslaget är motiverat och väl avvägt utifrån olika relevanta perspektiv för barn. Detta gör att Barnombudsmannen utifrån innehållet i promemorian inte kan tillstyrka förslaget.

Skälen för Barnombudsmannens inställning

I promemorian saknas utvecklade analyser av konsekvenser för barns rättigheter, med tydliga kopplingar till barnkonventionen. Det aktuella förslaget (och inte heller andra förslag) analyseras inte utifrån relevanta rättigheter i konventionen.

I propositionen inför inkorporeringen av barnkonventionen har regeringen slagit fast att principen om barnets bästa, som kommer till uttryck i konventionens artikel 3, är ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser, vilket innebär att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen.¹ Barnombudsmannen konstaterar att barn påverkas av förslagen i promemorian.

I avsnitt 6.1 som rör utgångspunkter för upptagningen av biometriska uppgifter nämns barnkonventionen, särskilt artikel 3 (om barnets bästa) och artikel 16 (om barnets rätt till skydd från godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv). Därefter görs dock ingen analys av hur dessa rättigheter – eller andra – påverkas av det aktuella förslaget.

I promemorian nämns vissa situationer där barn kan vara i risk och där en sänkt åldersgräns kan vara viktig för att stärka barns rättigheter. BO instämmer i att det är angelägna aspekter. Men konstaterar samtidigt att eventuella negativa konsekvenser för barns rättigheter inte har analyserats i tillräcklig grad.

I sammanhanget vill Barnombudsmannen peka på att resonemangen i promemorian kring åldersgränserna framstår som något svårförståeliga. Om det finns skäl att sänka gränsen från tolv till sex år på ett område bl.a. mot bakgrund av stärkandet av och kampen för barns rättigheter, finns det anledning att fråga sig varför skälen inte är desamma även på ett annat område.

Att en tillräcklig barnrättslig analys inte har gjorts är olyckligt och har försvårat för Barnombudsmannen att ta ställning till förslaget. Om regeringen skulle välja att gå vidare med promemorian förslag krävs att en fördjupad analys av konsekvenserna för barn och barns rättigheter görs i det fortsatta författningsarbetet och att det som bedöms vara barnets bästa bedöms och beaktas i första hand när de slutliga förslagen utformas och motiveras.

12.2 Ändringar av gränskodexen

Av VIS-förordningen framgår att den personal som upptar uppgifter för en underårig har utbildats särskilt för att uppta en underårigs biometriska uppgifter på ett barnvänligt och barnanpassat sätt och med full respekt för barnets bästa samt för de garantier som fastställs i barnkonventionen.

I promemorian anges att bestämmelserna innebär att de gränskontrollerande myndigheterna kan behöva utbilda personal. Barnombudsmannen vill understryka att det måste ses som nödvändigt att personal utbildas. I promemorian anges (s. 190) att fotografier och fingeravtryck ska tas i fler fall (eller i vart fall för fler syften) än vad som är fallet idag. Detta måste innebära att även om viss personal redan idag är utbildad så behöver en ännu större andel av personalen vara det.

En situation där foto men inte minst fingeravtryck ska tas måste för de alla flesta barn förutsättas vara en främmande situation. Det är därför av mycket stor vikt att det undantagslöst finns utbildad, kompetent och lämplig personal på plats.

Barnombudsmannen vill också betona att den person som tar barnets foto och fingeravtryck noga säkerställer att barnet får ordentlig information om vad som ska ske och varför och att detta görs på ett lättbegripligt sätt, anpassat efter barnets ålder och mognad, och på ett språk som barnet behärskar.

¹ Se proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 96.

Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén.

Erik Henriksson
Stf. Barnombudsman

Kopia till
ju.17@regeringskansliet.se